

Η στρατηγική «της εξημέρωσης του θηρίου» και οι αντιφάσεις της

Το τουρκικό στρατιωτικό τετελεσμένο στα Στροβίλια της Λιμνοχώστου στις αρχές του καλοκαιριού 2000 έθεσε σε ευθεία αμφισβήτηση την πολιτική προσέγγισης με την Τουρκία, που εγκαινίασε η «διπλωματία των σεισμών». Η κυβέρνηση Σημίτη, όμως προτίμησε τη θαλπωρή των ψευδαισθήσεων. Η τακτική αυτή, όμως, δεν βούτηξε ούτε την ίδια ούτε τις διμερείς σχέσεις. Με το εμπρηστικό άρθρο του Ισμαήλ Τζεμ και τις αντίστοιχες δηλώσεις Τούρκων αξιωματούχων τον Αύγουστο 2000 περί «γκρίζων ζωνών», η Άγκυρα επανέφερε δυναμικά και χωρίς προσχήματα στο προσκήνιο τις πάγιες επεκτατικές διεκδικήσεις της στο Αιγαίο, κατά τρόπο που έχει προκαλέσει εμφανή αμηχανία στην Αθήνα.

Όλο αυτό το διάστημα, η Ελλάδα απέδειξε εμπράκτως ότι έχει και τη βούληση και την αποφασιστικότητα να γυρίσει σελίδα. Από την πλευρά της, η Άγκυρα απέφυγε επιμελώς να προβεί σε κάποια κίνηση καλής θέλησης, περιοριζόμενη σε μία ανέξοδη ρητορική για προσέγγιση και φιλία. Εδώ και λίγο καιρό, όμως, εγκατέλειψε τα προσχήματα και επανέρχεται στην εξαναγκαστική πολιτική της, η οποία στηρίζεται στην προβολή των επεκτατικών διεκδικήσεών της και στην περισσότερο ή λιγότερο ανοικτή απειλή άσκησης βίας. Για να προχωρήσει η προσέγγιση, οι Τούρκοι ουσιαστικά ζητούν από την Αθήνα να προσαρμοστεί στις απαιτήσεις τους: Να διαπραγματευθεί εφ' όλης της ύλης ένα νέο καθεστώς για το Αιγαίο και να αναγνωρίσει εμμέσως το τουρκοκυπριακό ψευδοκράτος!

Η κυβέρνηση Σημίτη δεν αγνοεί όλα τα παραπάνω, αλλά έχει στηρίξει την πολιτική της σ' ένα στοίχημα: προσπαθεί να κερδίσει χρόνο, ελπίζοντας στους καρπούς της έτσι κι αλλιώς μακρόχρονης διαδικασίας προσαρμογής της υποψή-

φιας προς ένταξη πια Τουρκίας στις ευρωπαϊκές προδιαγραφές. Ακριβώς γι' αυτό θεωρεί την απόφαση του Ελσίνκι μεγάλη διπλωματική επιτυχία. Πιστεύει ότι με τον τρόπο αυτό θα μετατρέψει την ελληνοτουρκική διένεξη σε πτυχή των ευρωτουρκικών σχέσεων και κατ' αυτό τον τρόπο θα την εκτονώσει.

Η στρατηγική της «εξημέρωσης του θηρίου» αξίζει να δοκιμαστεί, υπό τον όρο ότι δεν θα προκληθεί βλάβη στα εθνικά συμφέροντα. Δυστυχώς, στο ελληνοτουρκικό μέτωπο δεν ίσχυσε ποτέ η αμοιβαιότητα. Τα γεγονότα δείχνουν ότι η κυβέρνηση έχει ιδεολογικοποιήσει την πολιτική της και ακριβώς γι' αυτό τείνει να αυτοεγκλωβιστεί. Οι Τούρκοι δοκιμάζουν τις αντιδράσεις της Αθήνας και όσο διαπιστώνουν ότι μπορούν να κλιμακώνουν τις προκλήσεις τους χωρίς κόστος, βεβαίως το πράττουν.

Η προέκταση της κατοχικής ζώνης κατά 300 μέτρα στα Στροβίλια της Αμμοχώστου ήταν μία κλασική τουρκική κίνηση πριν την έναρξη διαπραγματεύσεων και εν προκειμένω πριν τις διακοινοτικές συνομιλίες για το Κυπριακό. Το στρατιωτικό τετελεσμένο δεν ήταν, όμως, μία τυχαία πρόκληση. Από την άποψη του πολιτικοστρατιωτικού σχεδιασμού, με την κίνηση αυτή η κατοχική ζώνη ολοκληρώνει την επαφή της με τη ζώνη της βρετανικής βάσης, αποκόπτοντας το ελεύθερο τμήμα της επαρχίας Αμμοχώστου από την υπόλοιπη ελεύθερη Κύπρο. Η επιθετική αυτή ενέργεια, όμως, εξυπηρέτησε κυρίως την πάγια επιδίωξη για αναγνώριση του ψευδοκράτους. Διευκόλυνε τους πάντες να αναγορεύσουν το καθεστώς Ντενκτάς σε επίσημο συνομιλητή.

Όπως αποδεικνύεται και από τα γεγονότα, οι Τούρκοι δεν έχουν σκοπό να αποχωρήσουν από τα Στροβίλια. Είναι προφανές ότι ανιχνεύουν μέχρι πού μπορούν να προχωρήσουν χωρίς να πληρώσουν σημαντικό πολιτικό κόστος. Όπως συμβαίνει πάντα, αναμένουν να περάσει κάποιος χρόνος, να καταλαγιάσουν οι αντιδράσεις για να κατοχυρώσουν το τετελεσμένο τους. Απέναντι σ' όλα αυτά, η ελληνική πλευρά περιορίστηκε σε ρητορικές καταγγελίες και μάλιστα σχεδόν μόνο εναντίον του Ραούφ Ντενκτάς. Στην Αθήνα δεν αγνοούν, βεβαίως, ότι τα στρατεύματα κατοχής, που κατέλαβαν έστω κι αυτό το μικρό κομμάτι εδάφους της ελεύθερης Κύπρου, είναι τουρκικά κι όχι τουρκοκυπριακά. Διαταγές λαμβάνουν από την Άγκυρα κι όχι από τον Ραούφ Ντενκτάς. Οι καταγγελίες, λοιπόν, έπρεπε να στραφούν εναντίον της Τουρκίας.

Η κυβέρνηση Σημίτη δεν έστειλε τα μηνύματα που πρέπει στην αντίπερα όχθη του Αιγαίου. Αποφεύγοντας να θέσει την Άγκυρα ενώπιον των ευθυνών της και ενώπιον των επιπτώσεων που θα έχει η συμπεριφορά της στο μέτωπο των ελληνοτουρκικών σχέσεων, η Αθήνα ουσιαστικά έφερε το αντίθετο από το προσδοκώμενο αποτέλεσμα. Ενίσχυσε την εντύπωση των Τούρκων ότι μπορούν να δημιουργούν τετελεσμένα χωρίς να υφίστανται συνέπειες. Οι πιέσεις, άλλωστε, που δέχονται από τη διεθνή κοινότητα είναι περιορισμένες.

Το τουρκικό στρατιωτικό τετελεσμένο έδειξε με σαφήνεια τα όρια της ελληνικής πολιτικής έναντι της Τουρκίας. Η Άγκυρα χρησιμοποίησε για μία ακόμα φορά το χαρτί της ισχύος, διαψεύδοντας όσους στην Ελλάδα με περισσή επιπο-

λαιότητα ισχυρίζονταν ότι οι διμερείς σχέσεις έχουν τεθεί σε νέα βάση, η οποία αποκλείει τέτοιου είδους προκλήσεις. Η προσέγγιση θα είχε νόημα μόνο εάν την υπηρετούσαν εξίσου και η Αθήνα και η Άγκυρα. Είναι απαράδεκτο οι Τούρκοι να δημιουργούν στρατιωτικό τετελεσμένο και η Αθήνα να αποφεύγει ακόμα και να κατονομάσει τον ένοχο!

Δεν είναι τυχαίο ότι η κυβέρνηση Σημίτη αιφνιδιάστηκε και η πρώτη δήλωση του κυβερνητικού εκπροσώπου της ήταν μία απαράδεκτη απόπειρα να υποβαθμίσει την σημασία της πρόκλησης. Αλλά και στη συνέχεια, προσπάθησε να παρακάμψει κι όχι να αντιμετωπίσει το πρόβλημα. Αποδεχόμενη στην πράξη το τουρκικό τετελεσμένο και περιοριζόμενη στις γνωστές ρητορικές διαμαρτυρίες επιβεβαίωσε την εκτίμηση της Άγκυρας ότι μπορεί χωρίς κόστος να δημιουργεί τετελεσμένα και βεβαίως της άνοιξε την όρεξη, δεδομένου ότι και οι διεθνείς αντιδράσεις ήταν υποτονικές. Αποφεύγοντας να θέσει την Τουρκία ενώπιον των ευθυνών της και ενώπιον των επιπτώσεων που θα έχει η συμπεριφορά της στο μέτωπο των διμερών σχέσεων, η Αθήνα ουσιαστικά έφερε το αντίθετο από το προσδοκώμενο αποτέλεσμα. Αντί να αποτρέπει τον τουρκικό επεκτατισμό τον παροξύνει.

Οι εξελίξεις στο Κυπριακό το επιβεβαιώνουν απολύτως, δεδομένου ότι σ' αυτό το μέτωπο δοκιμάζονται οι τουρκικές προθέσεις. Ο Ραούφ Ντενκτάς και η Άγκυρα παραμένουν αμετακίνητοι στις θέσεις τους. Με το Κυπριακό άλυτο, όμως, η βελτίωση των ελληνοτουρκικών σχέσεων δεν μπορεί να ξεπεράσει ένα σημείο. Η ανταλλαγή φιλοφρονήσεων και οι σπονδές στο βωμό της ελληνοτουρκικής φιλίας άλλαξαν για μερικούς μήνες το κλίμα, αλλά δεν αρκούν. Αλλά και κατά τη διάρκεια εκείνης της περιόδου, η Άγκυρα δεν έκανε βήμα πίσω από τις πάγιες επεκτατικές διεκδικήσεις της. Απλώς, περιόρισε τις προκλήσεις της.

Από τις αρχές του καλοκαιριού 2000 τις επανέλαβε, επειδή θεώρησε ότι ήταν καιρός να πιέσει για την έναρξη διμερούς διαπραγματεύσεων για το καθεστώς του Αιγαίου. Την ίδια στιγμή, όμως, στο Κυπριακό εμφανίζεται απρόθυμη να διαπραγματευθεί σοβαρά, γιατί παραμένει αμετακίνητη στη θέση ότι με την εισβολή-κατοχή και την ανακήρυξη του ψευδοκράτους το Κυπριακό έχει λυθεί στην πράξη. Τη θέση αυτή, όμως, δεν την αποδέχεται κανένας και στην πράξη έχει αχρηστευθεί από τη στιγμή που η Κυπριακή Δημοκρατία έχει τεθεί σε τροχιά ένταξης στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Οι Τούρκοι επιμένουν για διαπραγματευτικούς λόγους. Στην πραγματικότητα, στόχος τους είναι η χαλαρή συνομοσπονδία, που πρακτικά σημαίνει ότι το ψευδοκράτος θα αναγνωριστεί ως κυρίαρχη και ισότιμη κρατική οντότητα, η οποία θα συνδέεται χαλαρά και μόνο στην κορυφή με το αντίστοιχο ελληνοκυπριακό κρατίδιο.

Η εναρκτήρια δήλωση του γ.γ. των Ηνωμένων Εθνών ότι πρέπει να αναγνωριστεί καθεστώς πολιτικής ισοτιμίας μεταξύ των δύο πλευρών στην Κύπρο επιβεβαιώνει το βαθμό διολίσθησης του διεθνούς παράγοντα προς τις τουρκικές θέσεις. Πίσω από τον πολύ κομψό όρο «πολιτική ισοτιμία» ουσιαστικώς κρύβεται η συνομοσπονδιακή λύση. Είναι προφανές ότι κανείς δεν διανοήθη να αμφισβητήσει ότι όλοι οι πολίτες, Ελληνοκύπριοι και Τουρκοκύπριοι, θα είναι από συνταγματι-

κής απόψεως ίσοι. Η Άγκυρα και ο Ραούφ Ντενκτάς δεν ενδιαφέρονται γι' αυτό, αλλά για την εξίσωση του τουρκοκυπριακού ψευδοκράτους με την διεθνώς αναγνωρισμένη Κυπριακή Δημοκρατία.

Τα όσα είπε ο Κόφι Ανάν αποτελούν ένα ποιοτικό βήμα πίσω σε σύγκριση με το παρελθόν. Αν και ακόμα δεν έχουν φτάσει στο σημείο να ομιλούν για αναγνώριση του ψευδοκράτους, είναι προφανές ότι ωθούν τα πράγματα προς την κατεύθυνση της συνομοσπονδίας στο πλαίσιο της οποίας θα υπάρχουν δύο πολιτικά ισότιμα κράτη. Το γεγονός ότι συνεχίζουν να χρησιμοποιούν τον όρο διζωνική δικοινοτική ομοσπονδία οφείλεται στην προσπάθειά τους να τηρήσουν τα προσχήματα και να μην προκαλέσουν και στο επίπεδο της ρητορικής την ελληνική πλευρά.

Η επίμαχη δήλωση, που αναντίρρητα απηχεί την αμερικανική πολιτική βούληση, δικαιώνει απολύτως την σκληρή γραμμή του Ραούφ Ντενκτάς. Το γεγονός ότι ο ίδιος συνεχίζει να θέτει ως προϋπόθεση για τις διακοινοτικές συνομιλίες την αναγνώριση του ψευδοκράτους του είναι κλασική διαπραγματευτική τακτική. Θέτοντας ολοένα και υψηλότερα τον πήχυ των απαιτήσεών του, μέχρι στιγμής πάντα κερδίζει, έστω και με καθυστέρηση κάποιων ετών.

Όπως είναι γνωστό, η μόνη αντίδραση του Γλαύκου Κληρίδη ήταν – με επιστολή του – να ζητήσει εξηγήσεις για την επίμαχη δήλωση. Ήταν εξαρχής σαφές ότι δεν είχε πρόθεση αποχώρησης από τις συνομιλίες. Ο Κώστας Σημίτης, με τη γνωστή δήλωσή του, είχε εκ των προτέρων φροντίσει να κλείσει αυτό το δρόμο, ενώ ο Γιώργος Παπανδρέου άσκησε πιέσεις για να κάμψει τις όποιες αντιρρήσεις του Κύπριου προέδρου να πιει το πικρό ποτήρι. Για την ακρίβεια είναι αυτός που ζήτησε από το γ.γ. του Ο.Η.Ε. κάποιες προφορικές διευκρινίσεις για να τηρηθούν τα προσχήματα.

Η δήλωση Ανάν, που προετομαάζει το έδαφος για συνομοσπονδία, ήταν σε γενικές γραμμές αναμενόμενη, γιατί το Συμβούλιο Ασφαλείας και η Γραμματεία του Ο.Η.Ε. διολισθαίνουν σταθερά τα τελευταία χρόνια προς τις πάγιες τουρκικές θέσεις και έχουν πια υιοθετήσει τη λογική της συνομοσπονδίας. Συνεχίζουν να χρησιμοποιούν τον όρο διζωνική δικοινοτική ομοσπονδία μόνο και μόνο για να μην προκαλέσουν και ρητορικά την ελληνική πλευρά.

Αρκετό καιρό πριν τις συνομιλίες της Νέας Υόρκης, ο εκπρόσωπος του Ο.Η.Ε. Ντε Σότο έδωσε στους Γλαύκο Κληρίδη και Ραούφ Ντενκτάς ένα αποκαλυπτικό έγγραφο, το οποίο πιστοποιεί όλα αυτά. Αναφερόμενος στο καθεστώς που θα επικρατήσει μετά τη λύση του Κυπριακού, ο Ντε Σότο χρησιμοποίησε τον όρο «κράτη της ομοσπονδίας» και για να μην υπάρχει καμία αμφιβολία διευκρίνισε ότι τα κράτη θα έχουν και δικό τους Σύνταγμα! Όλα αυτά δεν οφείλονται, βεβαίως, σε κάποιον ανθελληνισμό, αλλά στην παγίωση του τουρκικού τετελεσμένου και στην τάση του αμερικανικού παράγοντα να το αναγνωρίσει. Γι' αυτό και ωθεί σε μία λύση, η οποία να κινείται στη βάση των δεδομένων της εισβολής-κατοχής.

Το επιχείρημα για να παραμείνει ο πρόεδρος Κληρίδης στις συνομιλίες ήταν ότι εάν έφευγε θα ανελάμβανε την πολιτική ευθύνη του ναυαγίου. Το επιχείρημα δεν είναι αβάσιμο, αλλά οδηγεί πάντα και με μαθηματική ακρίβεια σε συνεχείς επώ-

δυνες υποχωρήσεις. Η ελληνική πλευρά εγκλωβίζεται και αποδέχεται ολόένα και δυσμενέστερες διπλωματικές διατυπώσεις για να μην χρεωθεί το ναυάγιο. Κι αυτό, γιατί η Αθήνα και η Λευκωσία είναι εγκλωβισμένες σε μία πολιτική, η οποία δεν τους αφήνει εναλλακτικές λύσεις. Εννοείται ότι ο Ραούφ Ντενκτάς έχει επανειλημμένως торπιλίσει τις συνομιλίες, αδιαφορώντας για τις συνέπειες, γεγονός το οποίο ωθεί τη Δύση να αναζητεί κάθε φορά το συμβιβασμό πιο κοντά στη δική του θέση.

Οι Ελληνοκύπριοι βρίσκονται με την πλάτη στον τοίχο. Στα 26 χρόνια που έχουν μεσολαβήσει από την εισβολή, έχουν εξαντλήσει όλα τα περιθώρια υποχωρήσεων. Παλαιότερα για να προσελκύσουν τον Ραούφ Ντενκτάς σε σοβαρές διαπραγματεύσεις και τα τελευταία χρόνια για να μη δώσουν προσχήματα στους Ευρωπαίους να υπονομεύσουν τις ενταξιακές διαδικασίες. Η κατάσταση είναι αντικειμενικά δυσχερής, αλλά το χειρότερο είναι ότι ορισμένοι κυβερνητικοί κύκλοι στην Αθήνα ερωτοτροπούν με την ιδέα της συνομοσπονδίας, νομίζοντας ότι έτσι θα ξεμπερδέψουν με το Κυπριακό και θα επιτύχουν την ελληνοτουρκική προσέγγιση. Μ' αυτή τη λογική η κυβέρνηση Σημίτη όχι μόνο απεδέχθη στην πράξη το τουρκικό στρατιωτικό τετελεσμένο στα Στροβίλια, αλλά και απέφυγε επιμελώς να καταγγείλει την Άγκυρα, η οποία ήταν και επιστήμως ο εισβολέας.

Στην καλύτερη περίπτωση, οι υποστηρικτές της συνομοσπονδίας θεωρούν ότι όλα αυτά είναι λεπτομέρειες εν όψει της ένταξης στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Επιδιώκουν μία λύση όπως-όπως, ώστε να διασφαλίσουν την ένταξη της Κύπρου. Δεν κατανοούν, όμως, ότι η συνομοσπονδία είναι πολύ πιθανό να φέρει το αντίθετο αποτέλεσμα. Η Ευρωπαϊκή Ένωση να ανάψει το «πράσινο φως» για την ένταξη της Κύπρου και το τουρκοκυπριακό θέτο να την καταστήσει αδύνατη.

Ακόμα και εάν στη συμφωνία ίδρυσης του συνομοσπονδιακού κράτους η τουρκοκυπριακή πλευρά δεσμευτεί ότι δεν θα προβάλλει θέτο στην ένταξη, τίποτα δεν εμποδίζει τον Ραούφ Ντενκτάς να την торπιλίσει στην πράξη. Κατά τη διάρκεια των ενταξιακών διαπραγματεύσεων, μπορεί κάλλιστα να προβάλλει για οικονομικής φύσης θέματα απαιτήσεις, οι οποίες να οδηγήσουν σε ναυάγιο. Ο Τουρκοκύπριος ηγέτης έχει τη δυνατότητα να το πράξει και επιπλέον έχει αποδείξει ότι δεν έχει ενδοιασμούς.

Εάν η Λευκωσία – έστω και εμμέσως – αναγνωρίσει στο ψευδοκράτος δικαίωμα κυριαρχίας το Κυπριακό θα πάψει να έχει νόημα ως πρόβλημα. Κανείς δεν θα μπορεί να πιέσει τους Τουρκοκυπρίους και πολύ περισσότερο τους εποίκους σ' έναν έτσι κι αλλιώς δύσκολο «γάμο» με τους Ελληνοκυπρίους. Επιπλέον, με τη συνομοσπονδιακή λύση νομιμοποιούνται τα τετελεσμένα της εισβολής-κατοχής και η Τουρκία αποκτά δικαιώματα και στην ελεύθερη Κύπρο. Με άλλα λόγια, ο κυπριακός Ελληνισμός όχι μόνο δεν θα κερδίσει τίποτα, αλλά και ουσιαστικά θα περιέλθει σε κατάσταση γεωπολιτικής ομηρίας.

Η απόφαση του προέδρου Κληρίδη να παραμείνει στις συνομιλίες και να παρηγορηθεί με τις χωρίς καμία αξία προφορικές διευκρινίσεις του Κόφι Ανάν δεν σημαίνει ότι ανοίγει ο δρόμος για να καταλήξουν οι διαπραγματεύσεις σε συμφω-

νία. Η πείρα αποδεικνύει ότι ο Ραούφ Ντενκτάς πηγαίνει στις διακοινοτικές συνομιλίες όχι για να διαπραγματευθεί τη λύση του Κυπριακού, αλλά για να κερδίζει κάθε φορά μερικούς ακόμα πόντους στον πολυετή αυτό διπλωματικό πόλεμο θέσεων.

Μέχρι πρότινος συζητούσε για διζωνική ομοσπονδία, προσπαθώντας να της προσδώσει το περιεχόμενο συνομοσπονδίας. Τώρα, έχει προσαρμόσει και τη ρητορική του στην ουσία της πολιτικής του. Έχει θέσει δημοσίως ως στόχο την αναγνώριση του τουρκοκυπριακού ψευδοκράτους. Με άλλα λόγια, έχει και τυπικά πετάξει στον κάλαθο των αχρήστων τις συμφωνίες του 1977 και του 1979, που ο ίδιος έχει υπογράψει. Αν και τίποτα δεν μπορεί να αποκλειστεί, το πιθανότερο είναι ότι θα επαναληφθεί το ίδιο σενάριο.